

Alenka Hren Medved

Ignacij Orožen (1819–1900)

Leta 2019 mineva 200 let od rojstva zgodovinarja in duhovnika Ignacija Orožna, avtorja Celske kronike in enega izmed pionirjev zgodovinopisja v slovenskem jeziku.

Ignacij Orožen je bil v svojem poklicnem življenju visok cerkveni dostojanstvenik in stolni prošt tedanje lavantinske škofije. V zasebnem življenju pa zgodovinar, ki je večino svojega prostega časa namenil raziskovanju zgodovine krajev, v katerih je bodisi živel bodisi služboval. Današnja strokovna javnost ga pozna predvsem kot pisca lokalno zelo pomembnih zgodovinskih del, kot sta *Celska kronika* (1854) in *Zgodovina lavatinske škofije* (*Das Bisthum und die Diözese Lavant*), ki je v osmih zvezkih izšla v letih 1868–1893. Slednje Orožen zaradi bolezni ni uspel dokončati, a obstoječi zvezki za marsikateri kraj še danes, več kot stoletje po izidu, predstavljajo najobširnejše obstoječe zgodovinsko delo.

Življenje

Ignacij Orožen se je rodil 30. januarja 1819 v Laškem kot najstarejši sin meščana in trgovca Ignaca Orožna in njegove žene Marije, roj. Ramšak.¹ V rojstnem kraju je obiskoval trirazredno osnovno šolo. Lokalni učitelj in duhovnik sta kmalu prepoznala Orožnovo nadarjenost, zato so ga starši na njuno pobudo poslali v šole. Šolanje je nadaljeval v Celju, kjer je končal glavno šolo in se nato vpisal na gimnazijo, ki jo je končal leta 1837.

Iz Celja ga je pot zanesla v Gradec, kjer je študiral filozofijo in nato teologijo v Šentandražu v Labotski dolini in Celovcu. Šolanje je zaključil leta

Ignacij Orožen (Pokrajinski arhiv Maribor)

1842, ko je bil v rodnem Laškem posvečen v duhovnika.²

Svojo prvo službo je kot kaplan opravljal v Žalcu, nato je v letih 1844–1854 sprva kot kaplan in nato

¹ NŠAM, *Župnija Laško, Krstna knjiga, 1796–1825*, 200.

² Franz Pirkmaier, *Monsignor Ignaz Orožen, (Marburg, 1900)*, 6.

kot vikar služboval v Celju. V tem času je nastala njegova rokopisna celjska župnijska kronika, ki je nato v malce okrnjeni različici leta 1854 izšla tudi v tiskani izdaji kot *Celska kronika*.

Iz Celja ga je poklicna pot zanesla v Mozirje, kjer je prebival dobro desetletje (1854–1865), in nato v Rogaško Slatino.

Med njegovim bivanjem v Mozirju se je lotil tudi gradbenih projektov, saj je pozidal podružnično cerkev sv. Nikolaja v Ljubiji. Njegova velika priljubljenost je botrovala k temu, da so ga Mozirjani leta 1892 imenovali za častnega meščana Mozirja.

Svojo poklicno pot je Orožen sklenil v Mariboru, kjer je leta 1867 prevzel mesto stolnega korarja (1884 stolni dekan, od 1892 stolni prošt). Kasneje je v Mariboru prevzel še vrsto drugih funkcij in častnih nazivov. Še posebej velja izpostaviti njegovo funkcijo višjega šolskega nadzornika (1867–1869) in člana deželnega šolskega sveta (1881–1887). V letih 1869–1879 je bil ravnatelj mariborskega semenišča. Na mariborskem bogoslovnem učilišču je nekaj časa predaval cerkveno umetnost.³

Ignacij Orožen je umrl v Mariboru 13. aprila 1900.

Zgodovinar

Orožen se je za lokalno zgodovino začel zanimati že v času svojega službovanja v Celju.

Leta 1844 je postal član štajerskega zgodovinskega društva. Bil je v tesnih stikih z vodilnimi člani društva, od katerih si je pridobil posebna znanja s področja zgodovine, arheologije, epigrafike, numizmatike in umetnostne zgodovine. Zgodovinsko društvo za Štajersko je podpiralo nastajanje župnijskih, mestnih in trških kronik.⁴ Na podlagi smernic zgodovinskega društva je Orožen začel pisati celjsko in kasneje mozirsko župnijsko kroniko.

Celjska rokopisna župnijska kronika je nastala v letih 1847–1852. Spisana je bila v lepi tekoči slo-

³ Prav tam, 7.

⁴ Rolanda Fugger Germadnik, »Ignacij Orožen (Laško, 30. januar 1819 – Maribor, 13. april 1900)«, SHS 7, št. 3–4 (2007), 519.

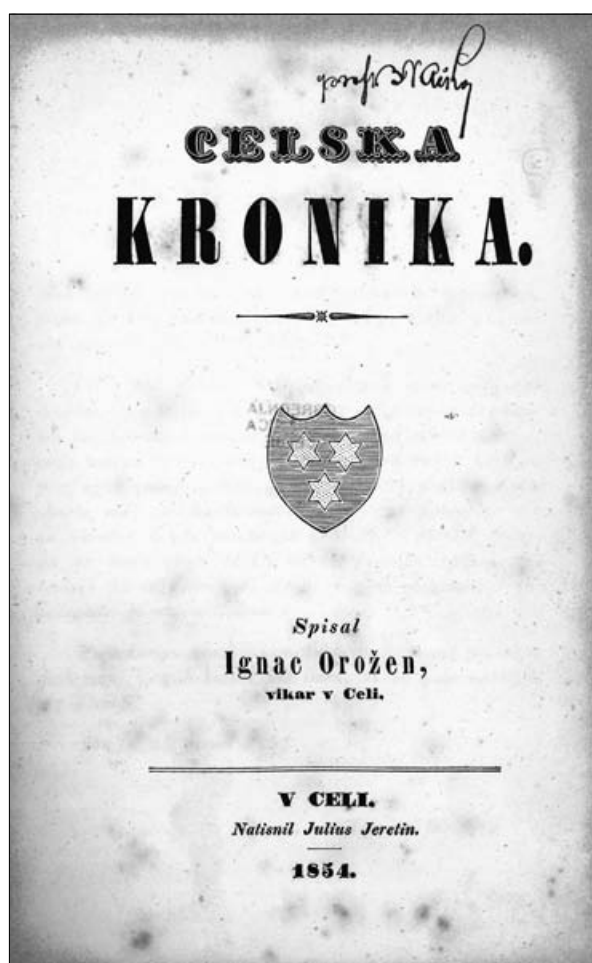
Celjska Kronika	
<i>li obvez:</i>	
I. <i>kronika celjskega mesta ino okraja</i>	5
II. <i>kronika celjskih cerkev:</i>	
1. sv. Daniela	338
2. onkvozijska prečista Marije Device	367
3. sv. Maksimiliana	379
4. sv. Juhana	391
5. sv. Jožefa	399
6. sv. Nikolavža	415
7. sv. Andreja	420
8. kapucinarske cerkve sv. Cecilie	427
9. spitalne kaple sv. Elizabete	433
III. <i>imeniki duhovnikov ki so v Celjski fari vojeli</i>	439
IV. <i>imeniki duhovnikov ki so v Celjski fari služili</i>	479
<i>Spisal</i>	
<i>Ignac Orožen, vikar</i>	
<i>v Celju 1852.</i>	

Župnijska kronika Celja (Osrednja knjižnica Celje)

venščini. Obsegala je kroniko mesta Celje, celjskega okraja in kroniko vseh celjskih cerkev.

Rokopisna celjska kronika je v skrajšani obliki leta 1854 doživela še tiskano izdajo z naslovom *Celska kronika*. Tudi njena tiskana različica je bila napisana v slovenskem jeziku. Kroniko je Orožen sestavil »iz raznih spominkov, pisem ino knjig zanimive dogodbe celskega mesta«. Kot je sam zapisal, je zgodovina Celja kot sedeža grofov Celjskih pomembna za celotno Štajersko in njene sosednje dežele. Kronika je sestavljena iz osmih poglavij. Začne se s prvimi znanimi prebivalci Celja v petem stoletju pred našim štetjem in konča leta 1854. V kroniki je Orožen posebno pozornost namenil obdobju grofov Celjskih in času, v katerem je živel sam. Knjigi je dodan seznam duhovnikov, ki so službovali ali bili rojeni v celjski župniji, seznam starih rimskih spomenikov, ki so bili najdeni v Celju in rodovnik celjskih grofov.⁵

⁵ Ignacij Orožen, *Celska kronika* (Celje, 1854).

Celska kronika (Osrednja knjižnica Celje)

Celska kronika predstavlja njegov knjižni prvenec, s katerim se je Orožen zapisal med začetnike zgodovinopisja v slovenskem jeziku.⁶

V času službovanja v Mozirju je Orožen na pobudo Zgodovinskega društva za Štajersko začel v obliki regist prepisovati vse listine iz takratnega arhiva v Gornjem Gradu. Prvotni cilj projekta je bila objava popisa gornjegrajskega arhiva v časopisu zgodovinskega društva.⁷ Danes predstavljajo njegovi prepisi listin pomemben vir podatkov o tem, kaj vse je nekoč gornjegrajski arhiv obsegal.⁸

Orožen se je z večjo vnemo posvetil raziskovanju zgodovine po letu 1867, ko je postal stolni

korar v Mariboru. Lotil se je obsežnega projekta pisanja zgodovine lavantinske škofije. Želel je napisati zgodovino vseh dekanij lavantinske škofije. V letih 1868–1893 je izšlo osem zvezkov Zgodovine lavantinske škofije, ki so obsegali:

- I. zvezek: mariborska škofija in stolni kapitelj ter dekanije Maribor, Radlje ob Dravi, Jarenina, Sv. Lenart v Slovenskih goricah in Cirkovce,⁹
- II. zvezek: Benediktinski samostan Gornji Grad (1876), Dekanija Gornji Grad (1877),¹⁰
- III. zvezek: savinjski arhidiakonot, Dekanija Celje z župnijami Celje, Teharje, Žalec, Galicija, Gotovlje, Sv. Peter v Rožni dolini, Griže, Polzela z Novim kloštom (1880),¹¹
- IV. zvezek: Dekanija Braslovče, Dekanija Laško (1880),¹²
- V. zvezek: šaleška dekanija s Svetim Jurijem v Škalah, Sv. Martinom pri Šaleku, Sv. Janezom na Vinski Gori, Sv. Iljem pri Velenju, Sv. Pankracijem pri Ponikvi, Sv. Mihaelom v Šoštanju, Sv. Petrom v Zavodnjah, Sv. Andražem v Belih Vodah (1884),¹³
- VI. zvezek: Dekanija Kozje (1887),¹⁴

⁹ Ignacij Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 1, Das Bisthum, das Domkapitel und die Dekanate: Marburg, Mahrenberg, Jaring, St. Leonhard in W. B., Kötsch und Zirkoviz (Maribor, 1875).*

Prvi zvezek je izšel v letih 1868–1875, kot priloga škofijskemu šematizmu, kot samostojna knjiga pa leta 1875.

¹⁰ Ignacij Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 2, Das Benediktiner-Stift Oberburg, Das Dekanat Oberburg (Maribor, 1876).*

¹¹ Ignacij Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 3, Das Archidiakonat Saunien, Das Dekanat Cilli (Celje, 1880).*

¹² Ignacij Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 4, Das Dekanat Frasslau, Das Dekanat Tüffer (Celje, 1881).*

¹³ Ignacij Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Th. 5, Das Dekanat Schallthal mit den Seelsorgestationen St. Georgen in Skalis, St. Martin bei Schallek, St. Johann am Weinberge, St. Egid bei Schwarzenstein, St. Pankraz in Ober-Pnikl, St. Michael bei Schönstein, St. Peter in Zavodnje und St. Andrä in Weisswasser (Graz, 1884).*

¹⁴ Ignacij Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 6, Das Dekanat Drachenburg: mit den bis zum Jahre 1854 dazu gehörig gewesenen Seelsorgestationen, als: Peilenstein, Drachenburg, St. Peter in Fautsch, St. Maria in Zagorje, St. Anna in Prevorje, St. Margarethen im Markte Montpreis, St. Maria in Dobje, Hörberg, St. Peter unter Königsberg, St. Lorenzen in der Krajina (bei Wisell), St. Nikolaus in Felddorf, Windisch-Landsberg, Olimien und St. Valentin ob Süßenheim (Maribor 1887).*

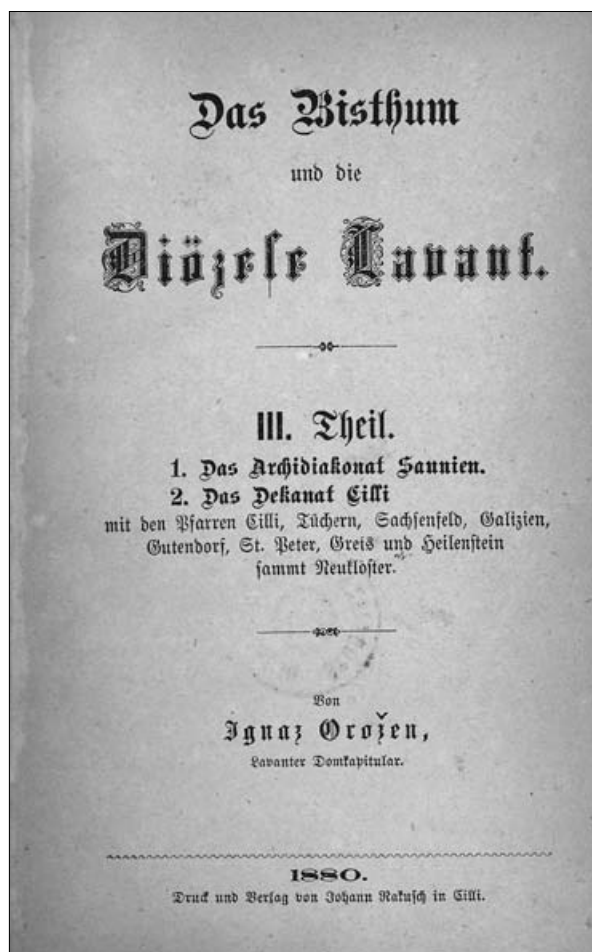
⁶ Prav tam, 520.

⁷ Prav tam, 520–521.

⁸ Peter Weiss, »Ignacij Orožen 1819–1900«, *Savinjske novice*, 1983, št. 3, str. 8.

- VII. zvezek: Dekanija Rogatec z župnijami Sv. Križ pri Rogaški Slatini, Sv. Jernej v Rogatcu, Sv. Marija v Kostivnici, Sv. Ema, Sv. Peter, Sv. Florian na Boču, Sv. Rok na Sotli, Sv. Mihael in Sv. Anton v Stopercih (1889),¹⁵
- VIII. zvezek: Dekanija Nova Cerkev (1893).¹⁶

Obširnega dela Zgodovine lavantinske škofije mu zaradi težav z vidom ni uspelo dokončati. V zadnjem zvezku je avtor sam izrazil upanje, da bo Zgodovino lavantinske škofije končal kdo od duhovnikov v škofiji. Vendar do tega ni nikoli prišlo.¹⁷

Zgodovina lavantinske škofije, III. zvezek
(Osrednja knjižnica Celje)

¹⁵ Ignacij Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Th. 7, Das Dekanat Rohitsch: mit den Hauptpfarren Hl. Kreuz bei Sauerbrunn u. St. Bartholomäus, dann mit den Pfarren St. Maria in Kostreiniz, St. Hemma, St. Peter im Bärenthale, St. Florian am Boč, St. Rochus an der Sotel, St. Michael in Schiltern und St. Anton in Stoperzen* (Maribor, 1889).

¹⁶ Ignacij Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 8, Das Dekanat Neukirchen* (Maribor, 1893).

¹⁷ Pirkmaier, 9.

Vsi zvezki imajo podobno strukturo. V vsakem od zvezkov je avtor najprej obdelal pomembnejše zgodovinske dogodke v župnijah, s posebnim poudarkom na turških vpadih, kmečkih uporih, epidemijah, požarih, naravnih nesrečah in pojavu protestantizma. Nato se je posvetil nastanku župnij, gradnji in popravilu cerkva, cerkvenih imenj in ustanov ter podružničnim cerkvam in kapelam.

V zgodovino župnij je vključil tudi zgodovino tam ležečih gosposčin in gradov.

Kljub temu, da Orožen v svoji Zgodovini lavantinske škofije ni v celoti citiral virov svojih podatkov, še danes velja njegova Zgodovina za zelo verodostojno.¹⁸

Orožnova Zgodovina lavantinske nadškofije je bila namenjena širši strokovni javnosti, zato se jo je Orožen odločil napisati v nemščini. Podobno delo napisano v slovenskem jeziku bi v strokovnih krogih imelo mnogo manjši odmev, kot ga je imelo sicer.¹⁹

Orožnova Zgodovina je izhajala pri različnih založnikih, pet od osmih zvezkov pa je Orožen izdal v samozaložbi.

Orožen je v letih 1866–1883 v časopisu štajerskega zgodovinskega društva *Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark* objavil krajše razprave o legi gradu Žaženberg (*Ueber die Lage des Schlosses Sachsenwart*)²⁰ iz 15. stoletja, o legi srednjeveških utrdb Klausenstein v Zidanem Mostu in Holenstein v Slovenskih Konjicah (*Die Vesten Klausenstein und Holenstein*)²¹, o najdbah dveh rimskih nagrobnikov v Celju in Škalah (*Zwei neu gefundene Römersteine aus Unter – Steiermark*)²² in o legi dveh srednjeveških trdnjav Schaumburg in

¹⁸ Fugger Germadnik, 522.

¹⁹ Fran Kovačič, »Stoletnica rojstva Ignacija Orožna«, ČZN, 15 (1919), št. 1–4, 157.

²⁰ Ignaz Orožen, »Ueber die Lage des Schlosses Sachsenwart«, *Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark*, (1866), št. 14, 177.

²¹ Ignaz Orožen, »Die Vesten Klausenstein und Holenstein«, *Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark*, (1881), št. 29, 23–5237.

²² Ignaz Orožen, »Zwei neu gefundene Römersteine aus Unter – Steiermark«, *Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark*, (1881), št. 29, 235–237, (1883), št. 31, 63–66.

Frauenburg v Šaleški dolini (*Die Vesten Schaumburg und Frauenburg im Schallthale*²³).

Orožnovo zadnje delo je knjižica oz. družinski rodovnik *Kačičev – Orožnov rod*, ki ga je Orožen posvetil svojim sorodnikom.²⁴

Orožen je svoja dela pisal tako v slovenskem kot v nemškem jeziku. Svoja prva dela je pisal v slovenščini, kasnejša pa v nemščini. Orožnova začetna raba slovenščine v štiridesetih in petdesetih letih 19. stoletja je bila odraz trenutnih družbenih in političnih razmer, ki so nastale s pomladjo narodov in z intenzivnim formiranjem slovenske narodne identitete.²⁵

V javnosti je Orožen je vseskozi veljal za slovensko usmerjenega človeka.²⁶

Njegovo delovanje pa ni bilo pomembno samo za razvoj zgodovinske stroke v naših krajih, temveč je bil Orožen tudi pionir na področju varovanja kulturne dediščine. V letih od 1855 do 1863 je bil dopisni član *Centralne komisije za varstvo spomenikov*. Komisija je za svoje delovanje s pridom uporabila tudi v *Celski kroniki* objavljen Orožnov seznam starih rimskih spomenikov, ki so bili izkopani v Celju in okolici.²⁷ Na njegovo pobudo so v zunanje stene mariborske stolnice in celske opatijske cerkve vzdali stare nagrobne plošče, ki so jih našli v cerkvah.²⁸

Orožen je bil bolj kronist kot pa zgodovinar sodobnega tipa. Opisoval in navajal je zgodovinska dejstva in podatke, do katerih se ni opredeljeval. Vseeno je bilo njegovo delo med strokovno javnostjo tistega časa zelo cenjeno in večkrat citirano.²⁹

V svoj delih je citiral podatke, ki jih je našel v trških in župnijskih arhivih, od katerih se mnogi niso ohranili do današnjih dni. Za nekatere kra-

je njegova *Zgodovina lavantinske škofije* še vedno predstavlja enega glavnih virov podatkov za starejšo krajevno zgodovino, zato njegova dela tudi več kot stoletje po svojem izidu še vedno ostajajo v uporabi.

Viri in literatura

Viri

Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM)

Župnija Laško, Krstna knjiga, 1796–1825, str. 200. Zapuščine duhovnikov – Orožen Ignacij, AŠ 1/2.

Literatura

Fugger Germadnik, Rolanda. »Ignacij Orožen (Laško, 30. januar 1819 – Maribor, 13. april 1900)«. *SHS* 7, št. 3–4 (2007). 513–527.

Kovačič, Fran. »Stoletnica rojstva Ignacija Orožna«. *ČZN*, 15 (1919), št. 1–4. 157.

Orožen, Fran. »Ignacij Orožen«. V: Kačičev – Orožnov rod.

Orožen, Ignaz. »Ueber die Lage des Scloßes Sachsenwart«. *Mittheilungen des Historischen Vereine für Steiermark*, (1866), št. 14. 177.

Orožen, Ignaz. »Die Vesten Klausenstein und Hohenstein«. *Mittheilungen des Historischen Vereine für Steiermark*. (1881), št. 29. 235–237.

Orožen, Ignaz. »Zwei neu gefundene Römersteine aus Unter – Steiermark«. *Mittheilungen des Historischen Vereine für Steiermark*. (1883), št. 31. 63–66.

Orožen, Ignaz. »Die Vesten Schaumburg und Frauenburg im Schallthale«. *Mittheilungen des Historischen Vereine für Steiermark*. (1883), št. 31. 127–128.

Orožen, Ignaz. *Celska kronika*. Celje, 1854.

Orožen, Ignaz. *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 1, Das Bisthum, das Domkapitel und die Dekanate: Marburg, Mahrenberg, Jaring, St. Leonhard in W. B., Kötsch und Zirkoviz*. Maribor, 1875.

Orožen, Ignaz. *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 2, Das Benediktiner-Stift Oberburg, Das Dekanat Oberburg*. Maribor, 1876.

²³ Ignaz Orožen, »Die Vesten Schaumburg und Frauenburg im Schallthale«, *Mittheilungen des Historischen Vereine für Steiermark*, (1883), št. 31, 127–128.

²⁴ Ignacij Orožen, Kačičev – Orožnov rod (Maribor, 1895).

²⁵ Fugger Germadnik, 524.

²⁶ Fugger Germadnik, 525.

²⁷ NŠAM, Zapuščine duhovnikov – Orožen Ignacij, AŠ 1/2.

²⁸ Prikmaier, 24.

²⁹ Fran Orožen, »Ignacij Orožen«, v: Kačičev – Orožnov rod.

- Orožen, Ignaz.** *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 3, Das Archidiakonat Saunien, Das Dekanat Cilli.* Celje, 1880.
- Orožen, Ignaz.** *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 4, Das Dekanat Frasslau, Das Dekanat Tüffer.* Celje, 1881.
- Orožen, Ignaz.** *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Th. 5, Das Dekanat Schallthal mit den Seelsorgestationen St. Georgen in Skalis, St. Martin bei Schallek, St. Johann am Weinberge, St. Egyd bei Schwarzenstein, St. Pankraz in Ober-Pnikl, St. Michael bei Schönstein, St. Peter in Zavodnje und St. Andrä in Weisswasser.* Graz, 1884.
- Orožen, Ignaz.** *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 6, Das Dekanat Drachenburg: mit den bis zum Jahre 1854 dazu gehörig gewesenen Seelsorgestationen, als: Peilenstein, Drachenburg, St. Peter in Fautsch, St. Maria in Zagorje, St. Anna in Prevorje, St. Margarethen im Markte Montpreis, St. Maria in Dobje, Hörberg, St. Peter unter Königsberg, St. Lorenzen in der Krajina (bei Wisell), St. Nikolaus in Felddorf, Windisch-Landsberg, Olimien und St. Valentin ob Süssenheim.* Maribor 1887.
- Orožen, Ignaz.** *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Th. 7, Das Dekanat Rohitsch: mit den Hauptpfarren Hl. Kreuz bei Sauerbrunn u. St. Bartholomäus, dann mit den Pfarren St. Maria in Kostreiniz, St. Hemma, St. Peter im Bärentale, St. Florian am Boč, St. Rochus an der Sotel, St. Michael in Schiltern und St. Anton in Stoperzen.* Maribor, 1889.
- Orožen, Ignaz.** *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 8, Das Dekanat Neukirchen.* Maribor, 1893.
- Orožen, Ignacij.** *Kačičev – Orožnov rod.* Maribor, 1895.
- Prikmaier, Franz.** *Monsignor Ignaz Orožen.* Maribor, 1900.
- Weiss, Peter.** »Ignacij Orožen 1819–1900«. *Savinjske novice*, 1983, št. 3. 8.